Przegląd Kościelny

Nr. 45. Poznań, 11 Maja 1882. **Rok III.**

„**Przegląd Kościelny**“ wychodzi co tydzień w czwartek. — Przedpłata kwartalna wynosi na całe Niemcy 3 m., dla Galicyi i Austryi 1½ flor., w innych krajach cena prenumeracyjna z doliczeniem odnośnego portoryum. — Biuro redakcyi przy ulicy Seminaryjskiéj Nr. 2. — Rękopisma nadsyłane Redakcyi, jeśli nie zostaną zużyte, zwracają się na żądanie. — Listy do Redakcyi winny być frankowane.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

LEONIS

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE XIII

EPISTOLA

AD ARCHIEPISCOPOS, EPISCOPOS ALIOSQVE LOCORVM ORDINARIOS IN REGIONE SICVLA.

LEO PAPA XIII.

Venerabiles Fratres et Dilecti Filii Salutem et Apostolicam Benedictionem!

Sicut multa audacter et insidiose ii susceperunt, qui de pernicie catholici nominis iamdiu cogitant: ita nominatim videntur decrevisse, vim quamdam popularis invidiae in Pontifices maximos excitare. Quod quidem ipsorum consilium quotidie magis illustratur et erumpit. Omnem enim occasionem vituperandorum Pontificum datam avide arripiunt, non datam studiose captant: incorruptis rerum gestarum monumentis posthabitis, fictos sermones dissipant: falsa crimina, tamquam venenata tela iaciunt, tanto effrenatiore ad audendum licentia, quanto est impunitas maior. In qua male dicendi consuetudine aliud quippiam propositi inest, praeter contumeliam: videlicet huc plane spectant homines improbi, ut e persona Pontificum Romanorum ad ipsum Pontificatum divinitus institutum contumelia perveniat, adductisque in contemptionem summis Ecclesiae Principibus, Ecclesia ipsa, si fieri possit, opinione hominum iudicioque damnetur. Harum machinationum triste ad recordationem documentum extremo mense martio Vos, Venerabiles Fratres et Dilecti Eilii, Panormi vidistis. Nec tacita esse potuit indignatio vestra: significationem eius luculentam et nobilem, qualem ab Episcopis expectari oportebat, ad Nos per litteras officii plenas deferendam curavistis. Profecto illae iniuriae praeter modum graves fuere, ut qui ex constituto Panormum convenerant, coniiciendis certatim probris in Pontifices Romanos visi sint convenisse. Ne ulla quidem verecundia religionis fuit, quam Siculi homines ab avis et maioribus sancte inviolateque conservant, quaeque est atrociter dictis lacessita, in quibus ipsam agrestem immanitatem nemo probus ferro aequo animo potuit. Quantus harum rerum iniustus animo Nostro sit dolor, coniecturam ex dolore vestro singuli facite. Nihil enim tam lamentabile est, quam publice licere Ecclesiae maiestatem sanctitatemque nefarie contemnere; nihil tam miserum, quam summorum Pontificum memoriam ab italis hominibus indigne violari.

Ea quae Pontifices Romani pro salute Italiae gesserunt, orbis terrae testimonio iudicioque comprobantur, ita ut nihil sit, quod nomini Decessorum Nostrorum metuamus ab aequis et prudentibus viris. Verumtamen Nos in criminationibus, de quibus loquimur, valde commovit primum rei indignitas per se: deinde multitudinis minus eruditae periculum, quae facilius decipi et in errorem impelli potest.

Et sane magnus futurus est error, si in re judicanda sex ante saeculis gesta non ab his temporibus moribusque nostris cogitatio avocetur. Respicere quippe opus est ad instituta et leges eius temporis, maxime vero ius gentium, quo tunc viveretur, repetere. Exploratum est, quaecumque demum illius juris origo et indoles extiterit, temporibus illis plurimum in rebus etiam civilibus auctoritatem Romanorum Pontificum valuisse, idque non modo non repugnantibus, sed consentientibus libentibusque principibus et populis. Cumque optabile videretur Vicarii Iesu Christi patrocinium, non raro usu veniebat praesertim in Italia, ut ad eum velut ad parentem publicum confugerent civitates eidemque sese in fidem sponte sua traderent et commendarent. Domina animorum religione, Apostolica Sedes perinde habebatur ac propugnaculum iustitiae et infirmiorum tutela adversus iniurias potentiorum. Et hoc quidem cum magna utilitate communi: hac enim ratione factum est, ut Pontificibus auctoribus diremptae saepe sint controversiae, sedati tumultus, sublatae discordiae, bella composita. In hoc tamen magisterio populorum ac pene dictatura, nemo Romanos Pontifices iure coarguet imperii sui vel opes augere, vel fines proferre voluisse. Omnem potestatem suam illuc semper converterunt ut civitatibus prodessent: nec semel ipsorum opera et auspiciis Italia impetravit, ut vel externorum hostium propulsarentur incursiones, vel domesticorum adversariorum turbulenta ambitio frangeretur. Quam ad rem sapienter et opportune, Venerabiles Fratres et Dilecti Filii, commemorati a Vobis sunt Gregorius VII, Alexander III, Innocentius III, Gregorius IX, Innocentius IV Decessores Nostri, qui exterarum gentium dominationem rebus italicis saepius imminentem prudentia et fortitudine summa prohibuerunt.

Quod ad Siciliam vestram pertinet, fidei et pietati eius in hanc Apostolicam Sedem paterna benevolentia Pontificum mutue cumulateque respondit. Revera ipsorum consiliis vigilantiaeque, non mediocri ex parte Siculi debent quod potuerint Saracenam servitutem effugere. Gratamque etiam et aequam libertatem ab Innocentio IV et Alexandro IV gens Sicula tunc impetravit cum, post Conradi Imperatoris obitum, summam imperii penes municipium esse placuit. Post autem si Clemens IV Carolum Andegavensem solemni ritu Siciliae regem appellavit, cur Pontifex reprehendatur nihil est. Fecit ille iure suo, fecit quod e republica Siculorum magis esse iudicavit, delatis imperii insignibus viro nobili et potenti, qui civicas res ordinare et exterorum ambitioni resistere posse videbatur: de quo viro vel ipsa maximarum virtutum domestica exempla sperare iubebant, fore ut iuste et sapienter imperaret. Nec causa est, quamobrem vel Urbano IV vel Clementi IV vitio detur, quod homo natione externus regnum Siculorum capessivit. Etenim praeterquam quod exemplis huius generis nec antea carebat nec postea caruit historia. Siculi ipsi in potestatem externi principis illo eodem anno volentes concesserunt. Simul ac vero se Carolus inflexit in dominatum iniustiorem, maxime Pontificorum vitio praecipitata in perniciosam partem republica, desiderata certe non est Romanorum Pontificum in admonendo caritas, in corripiendo severitas. Constat inter omnes, quot quantasque curas Clemens VI

et Nicolaus III adhibuerint, ut hominem ad aequitatem iustitiamque revocarent. Quorum providentia pervicisset fortasse obstinationem viri principis, nisi viam rebus novis cruenta multitudinis ira subito patefecisset. Post inhumanam illam caedem, cuius, ubi furor constitisset, ipsos puduit auctores, conscientia officii impulit Martinum IV, ut Siculos itemque Petrum Aragonium aliquanto severius pro merito ipsorum adhiberet. Nihilominus tamen eam severitatem et ipse Martinus et Honorius IV, Nicolaus IV, Bonifacius VIII lenitate et misericordia mitigarunt: iidemque non antea quiescere visi sunt, quam, omnibus iis controversiis per litteras legationesque compositis, Siculorum saluti et legitimae libertati, quantum fieri poterat, consuluerunt. Quibus ex rebus manifestum est, quod Vos, Venerabiles Fratres et Dilecti Filii, verissime dixistis, fautores iniusti dominatus vel popularis invidiae concitatores appellari Romanos Pontifices nisi per summam iniuriam non potuisse. In quo quidem Decessores Nostri iustitioribus iudicibus usi sunt iis ipsis hominibus Siculis, qui, recenti adhuc caede, Sedem Apostolicam fidentibus animis implorandam censuerunt.

Haec commemorare voluimus, ut de tot tantisque iniuriis Ecclesiae et Pontificatui Romano impositis querelas Nostras publice testaremur: eodemque tempore ut vos intelligeretis, gratas admodum accidisse Nobis communes litteras vestras, quibus easdem iniurias summa voluntatum concordia Nobiscum pariter deploratis. Apparent in iis litteris episcopalis vestigia virtutis, cuius gratia forsan ignoscentior posteritas erit eorum temeritati, qui nihil dubitarunt Romanum Pontificatum, hoc est nobilissimum et maximum Italiae decus, incesto ore lacerare.

Ceterum ex hoc ipso magis ac magis perspicitis, quod superiore mense februario monuimus, quanta vigilantia providere oporteat ut fides catholica in tanta iniquitate temporum apud Italos conservetur. Pergite itaque, Venerabiles Fratres et Dilecti Filii, fortiter pro iuribus Ecclesiae propugnare, mendacia improborum convincere, fraudes detegere, Siculosque universos in fide et amore retinere huius Apostolicae Sedis, unde iis, beneficio Apostolorum christianae sapientiae lumen affulsit.

Divinorum munerum auspicem et praecipuae benevolentiae Nostrae testem Vobis, Venerabiles Fratres et Dilecti Filii, et populis curae fideique vestrae concreditis Apostolicam Benedictionem peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die 22 Aprilis 1882, Pontificatus Nostri Anno Quinto. **LEO PP. XIII.**

Przygotowanie dzieci do pierwszéj Komunii ś.

(Ciąg dalszy).

3. Na sam koniec téj nauki najlepiéj jest zachować naukę o Sakramentach, a mianowicie o Sakr. Pokuty i Ołtarza. Tym dwom ostatnim, jak się samo przez się rozumie, szczególniejszą trzeba poświęcić sumienność i troskliwość a z nauką połączyć ćwiczenia praktyczno-religijne. Koroną całego przygotowania do pierwszéj Komunii św. jest nauka o tych Sakramentach, dla tego winien katecheta na samym jéj początku zwrócić poszczególniéj uwagę dzieci w krótkiéj, rzewnéj i serdecznéj przemowie na wielką świętość i powagę tego przedmiotu. Niechaj przemówi do dzieci, jakeśmy to znaleźli w zapiskach pewnego pobożnego dusz pasterza: „I otóż przychodzimy, dzieci kochane, do Sakramentu, którego wielkości nie umiem opowiedzieć mojemi słowy. Słów braknie mowie ludzkiéj, aby opisać mogła zacność, świętość i wszystkie cuda miłości Boskiéj, zamknięte w téj wielkiéj tajemnicy. Bo tak jest wielką, dziatki kochane, że Aniołowie z największą radością w nią się wpatrują. Ach, gdyby tak Anioł albo Archanioł Gabryel chciał przyjść tu z nieba, zająć moje miejsce i anielskiemi słowami pouczyć was o wielkiéj niewymownéj téj tajemnicy! Bo to jest Sakrament, który Kościół nazywa chlebem Aniołów. I zważcież, dzieci kochane, niezadługo będziecie pożywać ten pokarm anielski, tę mannę niebieską, tego Pana i Zbawiciela, Jego Ciało i Krew Przenajśw., dla tego Aniołami musicie się stać w tym czasie nauki, aby godnie kiedyś przyjąć ten pokarm. Św. Jan Chrzciciel mówił, że jest niegodzien rozwiązać rzemyka u trzewika Jezusowego: a wy — wy Go macie przyjąć, spożyć, mieć Go na języku, w sercu! Jakież poniżenie Boskiego Baranka! Z jakąż czystością serca, pokorą, żarliwością i miłością trzeba przygotować serce na dzień ten wielki, piękny! Słuchajcie, ja wam pomogę. Od dzisiaj módlcie się więcéj, gorliwiéj, bo modlitwa najskuteczniejszą jest pomocą. Ale też uczcie się wszystkiego gorliwie, uważajcie pilnie, bo zaczynamy otóż w imię Boże.“ Tak rozpoczynał tę naukę gorliwy pasterz dusz.

Zboczyć nam tutaj wypada nieco od przedmiotu, by się pokrótce zastanowić nad pytaniem, gdzie najwłaściwsze jest miejsce dla téj nauki. W porze zimowéj oczywiście jedynem możliwem miejscem jest szkoła. Gdzie jednakże katecheza przeciąga się na kilka miesięcy, natenczas nauka o N. Sakramencie przypadnie już na czas wiosenny, cieplejszy i tę naukę radzilibyśmy koniecznie podjąć w kościele. Wszakżeż cała zmierza do Najśw. Sakramentu, obraca się około niego, podjęta dla tego, aby z całą godnością, nabożeństwem, wiarą stanęła dziatwa przed Tabernaculum! Jeżeli zaś która tajemnica religii oprócz nauki, słowa, innych jeszcze wymaga środków, ażeby dobrze w umysł dziecka się wpoiła, to ta najświętsza tajemnica! Tu nie wystarcza powiedzieć tylko dziecku, nauczyć definicyi — tu trzeba mu palcem wskazać, zaprowadzić przed Tabernakulum, obudzić przekonanie, wiarę jak najsilniejszą, najwrażliwszą, co przez życie całe przetrwa w duszy. Obcowania mu poniekąd potrzeba z Najświętszem, wpatrywania się w nie osobistego, — budzić potrzeba w nim uczucia wiary, pobożności, ducha i życie wlać w treść wiary. Czem się stał Zbawiciel dla nas przez tę wielką tajemnicę i sakrament i czem jest bezustannie, to oczywiście trzeba dzieciom z góry powiedzieć; ale one same powinny praktycznie, rzeczywiście tego doświadczyć, to odczuć, oddać w modlitwie, nabożeństwie. Natanael był dobry, szczery, — „prawdziwym Izraelitą, w którym nie ma zdrady,“ nazwał go Zbawiciel. Filip znał Zbawiciela już z poprzedniéj z Nim rozmowy i chciał obudzić w Natanaelu słowem swojem wiarę w Jezusa. Z przekonania wewnętrznego i z przejęciem się dla osoby Zbawiciela wypowiedział o Nim: „Znaleźliśmy tego...“ ale mówił bez skutku. Natanael mimo dziecięcéj swojéj naiwności został zimny, nieporuszony i odpowiedział Filipowi: „czy może być co dobrego z Nazaret?“ Dopiero kiedy go Filip wziął za rękę i zaprowadził do Jezusa, wypowiedziawszy: veni et vide — dopiero w obecności Jezusa zawołał Natanael pełen wiary: „nauczycielu, tyś jest synem Bożym, tyś królem izraelskim“ (Jan 1). Takim Filipem powinien być każdy pasterz przy nauce swojéj. Przemówić mu trzeba do dzieci z całą siłą przekonania o Zbawicielu i wskazać, czem jest w Najśw. Sakramencie, a potem wziąść za ręce, zaprowadzić do Jezusa samego i powiedzieć: „patrzcie dzieci, com wam teraz mówił, to tu jest rzeczywiście zamknięte w Tabernakulum. Wy to wiecie, że Hostya św. zachowana tam w kielichu, nie jest tylko świętością, pojedyńczym sakramentem, ale to jest Chrystus sam, sama żywa i ożywiająca świętość, jest to Jego własne najśw. Ciało i Krew pod postacią chleba połączone z ludzką Jego duszą i Bóstwem, tak prawdziwe i rzeczywiste, jak powstał kiedyś na Wielkanoc rzeczywiście z grobu. Dla tego, dzieci, uklęknijcie teraz ze mną, uderzmy czołem przed tym Majestatem. Niech każde w cichości teraz się odezwie do Niego, jak mu serce każe. Tu w Tabernaculum On każde usłyszy słowo, jakie tylko wypowiecie, chociażby i najcichszéj, każdą myśl waszą odgadnie. Powiedzcie Mu szczególniéj, że tęsknicie za pierwszą Komunią św., że pragniecie przyjąć Go jak najprędzéj; mówcie ze setnikiem: Panie, nie jestem godzien, abyś wszedł do mnie, ale pomóż mi, abym się nawrócił i dusza moja była żywa. Daj mi, Panie, już teraz, co mi dasz wten-

czas, kiedy przyjdziesz do mnie; daj mi jak największe nabożeństwo do Najśw. Sakramentu i serce pałające miłością dla Ciebie. Tyś tu z miłości dla mnie przytomny. Tak, Jezu, Ciebie nadewszystko kocham i kochać nie przestanę.“ I malenką pauzę, chociażby pięć minut, niech uczyni katecheta, i zostawi dzieci w niemem, uroczystem milczeniu... Może przez te kilka minut więcej się nauczą, aniżeli kiedyindziej przez całą godzinę. To oczywiście tylko w kościele, przed Tabernaculum uczynić można, w szkole trzebaby to opuścić, a co najwięcej tylko możnaby zalecić, aby dnia następnego odwiedziły w kościele N. Sakrament; ale czy tak uczynią, to wielkie pytanie, bo dzieci łatwo zapominają.

Jeden tylko przykład przytoczyliśmy, aby wykazać, jakie korzyści nastręcza kościół jako miejsce nauki, ale takich ćwiczeń jest bardzo wiele, któreby można połączyć z Najśw. Sakr. Tak i w nauce o Sakr. Pokuty możnaby z dziećmi niejedno odprawić ćwiczenie — wzbudzić akt żalu (za każdą razą z innego powodu), postanowienia; w nauce o modlitwie, jakże łatwo w kościele udowodnić dzieciom, że modlitwa jest przestawaniem i obcowaniem z Bogiem, że w szczególniejszy sposób można tylko w kościele przed N. Sakr. się modlić. Tu można się odezwać do dzieci: palcem mogę wam wskazać, jak to uczynił Jan św., na Jezusa i zawołać: oto Baranek Boży tam w Tabernaculum. Tu jawniej, wyraźniej, aniżeli gdzieindziej możemy obcować z Jezusem, modlić się do niego. Zwróćmy się teraz do Zbawiciela, niech każdy o coś dla siebie się pomodli. — I znów mógłby zostawić dzieci przez chwilę, aby się zatopiły w modlitwie; mógłby głośno jaką modlitwę zmówić. I w taki sposób w praktykę od razu przeprowadzi dzieci, czego się przed chwilą nauczyły. A to „hic et nunc“ ma u dzieci niezmierne znaczenie.

Najłatwiej jednakże urządzać te ćwiczenia przy nauce o Najśw. Sakramencie, bo to nauka bogata treścią dla życia religijnego, prawdziwe skarby ona otwiera dla modlitwy, cnoty i ćwiczeń pobożnych. Inaczej przedstawia się ta tajemnica na ołtarzu przed i po przemienieniu (jako ofiara), inaczej w zamkniętem i znów inaczej w otwartem Tabernaculum (jako ciągła obecność Chrystusa P.), znów inaczej w puszce bądź zamknięta, bądź otwarta przy rozdawaniu (jako sakrament). Wszystkim tym sposobom i rodzajom odpowiadają stosowne modlitwy i akty uwielbienia. Obok tego inaczej się okazuje i działa, kiedy się podnosi do błogosławienia, inaczej kiedy się obnosi w procesyach po ulicach miasta, polach wioski; inaczej się okazuje, kiedy tego samego dnia przez te same ulice i pola niesie go się jako Wiatyk. Jakie urozmaicenie, jako bogactwo owoców na drzewie, które Jezus zasadził w winnicy swojej! Tu się sprawdza w sposób cudowny, co powiedział kiedyś: „Ego sum vitis, vos palmites; qui manet in me et ego in eo, hic fert f r u c t u m m u l t u m.“ I gdyby katecheta w nauce o Najśw. Sakr. miał jedno tylko uwzględnić, i to Komunią św., byłaby nauka jego niedostateczna, nie byłaby zaokrągleniem, uzupełnieniem tego, czego się dziecko w szkole dawniej uczyło. Katecheta powinien dla tego pamiętać o wszystkich kierunkach przy nauce o tej tajemnicy, nauczyć wszelkich nabożeństw odpowiednich i wpoić wszystko, co dobry katolik zawsze wiedzieć i praktykować winien. Dla tego winien nauczyć dobrego sposobu słuchania Mszy ś., ofiarowania się w niej duchowego, ilekroć jej słuchać nie można, nawiedzania N. Sakr. (visitatio), mianowicie w niedziele i święta, nabożeństwa publicznego i uwielbiania w czasie 40-godzinnego wystawienia, duchowej komunii. Wszystko to winien katecheta sam w obec dzieci uczynić, przejść szczegółowo i zachęcić je, aby to wszystko powtarzały i naśladowały.

Tajemnica N. Sakramentu wywiera wpływ niezmierny na całe życie religijne, tem więcej na wychowanie katolickich dzieci. Dzisiaj tak wszystko, zdaje się, sprzysięgło się na sumienia katolickie, tendencya ogólna przewrotu wymierzona głównie przeciw Kościołowi, młodzież w rychle zatruta, ledwie z najgłówniejszemi artykułami wiary zaznajomiona, zimna i obojętna pod względem religijnym wychodzi w świat, jak gdyby było zadaniem dzisiejszego społeczeństwa podkopać i zniszczyć podstawę jego egzystencyi, religią; dla tego kapłanom dzisiaj po wszystkie możliwe środki ręce trzeba wyciągnąć, aby ratować, podnosić, ukształcać i wychować Kościołowi dusze silne przekonaniem, niezłomne wiarą, gorące miłością. Warownią, o którą się rozbijają pociski nieprzyjaciół i łamią się ich oszczepy, jest Tabernakulum, a p o d n i e s i o n e n a b o ż e ń s t w o w i e r n y c h d o N. S a k r. murem się stanie kamiennym, o który łamać się będą fale straszliwej powodzi niewiary. Cóż wywołało w XIII wieku on poryw młodzieńczy, idealny dusz wielkich z wspaniałemi owemi utworami na cześć Boga, przed których wielkością, majestatem dzisiaj jeszcze stawamy w niemem osłupieniu? Nie jestże to owoc Najświętszego Sakramentu, owoc gorącego doń nabożeństwa, co w połowie owego wieku ożywczem tchnieniem wiało w katolickich krajach Europy, a tak wspaniały tryumf święciło w uroczystości Bożego Ciała poraz pierwszy obchodzonej? Kto miał sposobność rozpatrzyć się bliżej w wewnętrznym procesie nawrócenia się prawdziwych konwertytów, ten musi przyznać, że z tej Tajemnicy głównie wzięła początek moc wiary, jaką się te dusze odznaczały, że przy niej nawiązało się życie świeże, młodzieńcze wiary, że prawie wszyscy gorącą miłością, wielką czcią i uwielbieniem ku niej się przejmowali. Kościół sam wskazuje na nią jako na najważniejsze źródło wiary, nazywając ją „mysterium fidei,“ chociaż tych mysteryów taki długi jest łańcuch.... Ona jest antycypacyą niebieskiego wpatrywania się w Boga, najwyższego szczytu wiary — „veni et vide“, woła tu Jezus do każdego, a stawiając blisko siebie, uczy wierzyć i „pomaga słabości człowieka.“ Wszakżeż śpiewa Kościół, wielbiąc inkarnacyą Zbawiciela: „quia per incarnati verbi mysterium *nova mentis nostrae oculis lux tuae claritatis* infulsit, ut dum *visibiliter Deum cognoscimus*, per hunc in invisibilium amorem rapiamur“ (Praef. Nat. Dom.), a wskazuje na rozjaśnienie duszy jako na jeden z ważniejszych owoców tej Tajemnicy. Dla tego śpiewa to samo w uroczystość Najśw. Sakramentu, bo w nim twarzą w twarz wolno się wpatrywać człowiekowi w Zbawiciela, przed Hostyą złożywszy ręce z uwielbieniem, wolno wołać: „Pan mój i Bóg mój.“ On jest ogniskiem prawie jedynem, u którego rozgrzewa się, rozpala i najzimniejsze serce, bierze oświecenie i najprostsze serce, pod jego wpływem rozpraszają się i najcięższe wątpliwości i niewiary chmury, — jest źródłem najobfitszem, u którego żywi się, podnosi, wzmacnia życie wiary, — układa się w kwiat najcudowniejszy, z którego woń się rozchodzi w tysiącznych kierunkach. I jakżeż nie uwzględnić tego w wychowaniu chłopca, dzieweczki — jakże ich nie poprowadzić w pobliże samego Boga, aby w tem cudownem otoczeniu udoskonaliła się dusza, ułożyła się u nóg Jezusa i jak Magdalena kiedyś słuchała nauki samego Mistrza. Bóg chciał być zawsze blisko człowieka, w jego oczach, i dla tego mówił do Abrahama: „chodź przedemną a bądź doskonałym;“ dla tego dał ludowi wybranemu kiedyś Tabernakulum, a w niem Najświętsze i w Najświętszem skrzynią przymierza a nad nią kapforet — tron łaski — z którego Jehowa objawiał obecność swoją i swą wolą. To było numen praesens (szechina) dla Izraela, na które wskazał Mojżesz ludowi, kiedy powiedział: „Nec est alia natio tam grandis, quae habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris“ (5 Mojż. 4, 7). W tem cudownem otoczeniu ukształciły się święte dusze wybranego ludu, w tem pobliżu Tabernakulum wyrósł Dawid na olbrzyma i uświęcił się. A o ileż wyraźniej stosują się słowa Mojżesza do nowego Tabernakulum, którego figurą tylko była skrzynia przymierza? W bezpośredniem pobliżu Jezusa, w św. tym domku nazareńskim podnieśli się w świętości święci rodzice, mianowicie Józef św., jak nikt po nich — miałożby i dzisiaj sakramentalne pobliże Jezusa zostać bez wpływu na młodociane serca, kiedy tyle domków nazarejskich, ile rozrzuconych po świecie kościołów, chociażby i najmniejszych, w których dzień i noc goreje wieczna lampa? Dusz pasterzom, katechetom zwracać tylko bezprzestannie uwagę na najważniejszy ten bezwątpienia moment

w ukształceniu dziecięcego serca, stawiać przed Jezusa, aby sam z Tabernakulum przemawiał — aby Ten, co jest drogą, prawdą i życiem, sam rozrzucał ogień, o którym niegdyś powiedział, że „pragnie, aby się zajął,“ — bo w Tabernakulum bezustannie powtarza cudowne swoje wołanie: „dopuśćcie dziatkom iść do mnie: a nie zakazujcie im, albowiem takowych jest Królestwo Boże“ (Mar. 10, 14).

(Ciąg dalszy nastąpi.)

Korespondencye.

Z dyecezyi, w maju.

(O dotykaniu naczyń św. i słuchaniu spowiedzi bez komży).

(X.) Pragnąłbym zwrócić uwagę Szanownych Konfratrów na pewne nadużycia, jakie dość często napotykać się zdarza po naszych kościołach. Przedewszystkiem wspomnieć mi tu należy o zwyczaju rozpowszechnionym dość ogólnie, że nawet sumienni kapłani tak po miastach jak i po wsiach pozwalają sługom kościelnym, których funkcye spełniają często dorywczo wieśniacy, rzemieślnicy, a chociażby stałym kościelnym lub organistom ubierać kielich do Mszy św. bez upoważnienia do tego władzy duchownéj. Zwyczaj ten jest nadużyciem, które nigdzie tolerowane być nie powinno. Powody do tego są następujące: 1, Już naturalne uczucie mówi: „sancta sancte tractanda.“ Kielich konsekrowany jest naczyniem, obejmującem w ofierze Mszy św. po konsekracyi najdroższą Krew Zbawiciela naszego, na patenie spoczywa najśw. Ciało Chr. P., jakżeż tedy niepoświęcone ręce, które krótko przedtem mogły wcale nie świętym służyć celom, dotykać się przedmiotów, pozostających w najściślejszym związku z najśw. Tajemnicą wiary? 2, Największa część sług kościelnych nie posiada wcale tego stopnia pobożności i szacunku dla rzeczy św., aby umiała należycie się obchodzić z naczyniami tak świętemi; jakżeż to często ci słudzy nie umieją się znaleźć przyzwoicie w kościele, jak się spoufalają prędko z Chr. P. obecnym w N. Sakr.? czyż tedy zdolni są zrozumieć i według tego obchodzić się z kielichem i pateną? 3, Kościół ze względu na wysokie przeznaczenie, czcigodność i świętość tych naczyń rozporządził, aby je wyrabiano z najszlachetniejszych i najdroższych kruszców i aby je konsekrował Biskup. Zamiarem zatem niewątpliwym Kościoła jest, aby tylko ręce virorum sacratorum dotykały tych naczyń a więc i kielich do Mszy św. ubierały. 4, W znakomitem dziele Gihra *Das hl. Messopfer* czytamy str. 236 nr. 3. „Jeśli vasa sacra są vacua, wolno ich dotykać wszystkim klerykom, nawet tym, którzy tylko tonzurę odebrali. Takie samo prawo mają z męzkich i żeńskich zakonów osoby, spełniające służbę zakrystyanów. Alfons św. jest zdania, że w ogóle wszyscy, którzy w ubiorze duchownym służą kościołom, jeśli jest powód uzasadniony, bez winy wszelkiéj mogą ąych naczyń dotykać. Gdzie więc żadna z osób tutaj wspomnionych nie spełnia tego rodzaju niższych posług kościelnych, winien kapłan, ile możności, sam przygotować sobie kielich do Mszy św.“ 5, Według dekretu ś. Kongr. Obrzędów z 24 listopada 1635 (Civt. Cast.) wolno św. naczynia i bieliznę, przychodzące w bezpośrednią styczność z N. Sakr., jak kielich, patenę, puszkę, lunulę, korporał, palkę i puryfikaterz, odkąd we Mszy św. zostały użyte, dotykać klerykom wyższych święceń i minorzystom; laikom i sługom kościelnym tylko za pozwoleniem Biskupa na czas urzędowania. (Bez pozwolenia Biskupa mogą świeccy dotykać tylko w razie potrzeby, np. w celu naprawienia, ale i wtenczas nie gołą ręką). — Z tych powodów więc najlepiéj będzie, że ksiądz rzeczy te zamykać będzie przed świeckimi a przede Mszą sam sobie przygotuje do najśw. Ofiary. Dobrze jest także dla kielichów itd. mieć futerały już to dla tego, żeby je łatwiéj przenosić można np. z mieszkania proboszcza do kościoła, ze skarbca itd., już też żeby się na nich kurz nie osiadał.

Druga rzecz, która się także często zdarza, jest słuchanie w kościele spowiedzi bez komży, w saméj tylko stule. Jest to praktyka wcale niedozwolona, gdyż 1, Rytuał rzymski de admin. Sacr. Tit. 1 n. 7 rozporządza: in omni Sacramentorum administratione s u p e r p e l l i c e o sit indutus, et desuper stola ejus coloris, quem Sacramenti ritus exposcit; nisi in sacramento Poenit. ministrando occasio, vel consuetudo, vel locus interdum aliter suadeat; w Ordo ministrandi Sacramenti Poenitent. zaś mówi tenże Rytuał: „Superpelliceo et stola violacei coloris utatur (sacerdos ad audiendam confessionem vocatus) prout tempus et locorum fert consuetudo. 2, Różne dekreta Kongregacyi św. Obrzędów przepisują, aby przy administracyi Sakr., udzielaniu Komunii extra Missam, przy ślubach po za Mszą św. i przy benedykcyach zawsze komży używać, cfr. dekr. 31 maja 1817 n. 4386; 12 listop. 1831 n. 4520 ad 26; 31 sierp. 1867 in Ambian. 3, Taż Kongregacya rozstrzygnęła 28 sierp. 1628: „Potest episcopus cogere sacerdotes saeculares, ut audiant confessiones cum superpelliceo et stola, et regulares cum stola tantum.“ 4, Zacność i godność Sakr. Pokuty domaga się tego, aby kapłan słuchał spowiedzi w sutannie, komży i stule, gdyż inaczéj poda Sakrament ten u ludu w pogardę. — Są od téj ogólnéj reguły wyjątki, jak sam Rytuał rzymski oświadcza, raz: „nisi occasio, vel consuetudo, vel locus aliter suadeat,“ drugi raz: „prout tempus et locorum consuetudo fert.“ Na zwyczaj u nas w żaden sposób powoływać się nie można. Zwyczaj sprzyja tylko zakonnikom, którzy w swych habitach i z samą tylko stułą słuchać mogą. Wyjątki mogą zachodzić w razach nagłych lub przy chorych, przy słuchaniu spowiedzi mężczyzn w jakim loka prywatnym; w kościele dziać się to nigdy nie powinno, chyba żeby ktoś nagle umierał i spieszyć się trzeba z udzieleniem absolucyi.

KRONIKA dyecezalna i zagraniczna.

Dyecezye polskie. K o n s e k r a c y a ks. B i s k u p a Ł. S o ł e c k i e g o odbędzie się w Przemyślu i to prawdopodobnie w V niedz. po Wielk. Nocy tj. 14 maja. Konsekratorem będzie nuncyusz wiedeński Mgr. Vannutelli a współkonsekratorami miejscowy ks. Biskup Stupnicki rit. gr. i ks. Biskup Morawski sufr. lwowski. Ojciec św. zamianował ks. Biskupa Sołeckiego asystentem tronu pap. i swym prałatem domowym. Jak zaś czciło i kochało nominata duchowieństwo lwowskie, którego młodsza generacya wyszła z pod jego rektorstwa w seminaryum duch., dowodem stosy listów z powinszowaniami, adresy i dary. Alumni seminaryum ofiarowali mu pastorał. Inne dary, jak piękna mitra przez przełożonych seminaryum sprawiona, drogocenny kielich od młodszych kapłanów i stuła mają być złożone w dzień konsekracyi w Przemyślu, dokąd na ten akt wybiera się liczny zastęp duchownych z dyecezyi lwowskiéj. Hrabia namiestnik będzie podczas konsekracyi niósł wraz z innymi zwykłe dary. Wezmą także udział w téj uroczystości ks. Metropolita Sembratowicz wraz z sufraganem ks. Biskupem Sylwestrem Sembratowiczem. W dniu konsekracyi powita nowy pasterz przemyski swe owieczki drukującym się właśnie listem pasterskim. *Przegląd lwowski*, z którego te szczegóły czerpiemy, podnosi przymioty nowego Biskupa: „Obok niepospolitych zalet serca, silnéj woli, wytrawnego sądu i téj przedziwnéj Bożéj roztropności, jaka zawsze najpiękniejszego dodaje blasku Chrystusowym namaszczeńcom, znanym jest jeszcze z przedziwnéj prostoty serca, praktycznego umysłu, miłości Kościoła, gorącego przywiązania do Stolicy św. i głębokiéj nauki. Żelaznéj a niezmordowanéj pracy, znajduje zawsze na wszystko czas i wszystkiemu umie podołać. Dla młodszych kapłanów był mądrym doradzcą, najlepszym opiekunem, najtkliwszym ojcem a dla niejednego i hojnym dobroczyńcą.“ Jego Emin. nasz Kardynał Arcypasterz przysłał nowemu Biskupowi piękny list z życzeniami, Kardynał sekretarz Stanu Jacobini w imieniu Ojca ś.

apostolskie błogosławieństwo. — Dnia 21 kwietnia rozpoczęły się w Przemyślu powinszowania, jakie korporacye przemyskie składały ks. Biskupowi Łobosowi po powrocie z Krakowa. Najpierwszą była kapituła z duchowieństwem przemyskiem, w których imieniu przemawiał ks. infułat Hoppe. — Obrany przez duchowieństwo ormiańskie w Galicyi po śmierci Arcyb. Romaszkana Arcybiskupem ks. Izaak Izakowicz potwierdzony został w tej godności przez Stolicę św. Nowy Arcybiskup ormiański, znany z wymowy kaznodziejskiej, urodził się 1824 r., kształcił się w gimnazyum w Stanisławowie, filozofii i teologii uczył się na uniwersytecie lwowskim. Wyświęcony w roku 1848 był administratorem parafii ormiańskiej w Tyśmiennicy, następnie 14 lat wikaryuszem w Stanisławowie. Potem dwa lata pracował w Suczawie na Bukowinie, zkąd w r. 1865 powrócił do Stanisławowa jako proboszcz. Tutaj dwukrotnie odbudował kościół z ofiar, zebranych osobiście po Galicyi. W r. 1871 został kanonikiem honorowym, w 1877 dziekanem. W Stanisławowie zasiada w radzie miejskiej, powiatowej i szkolnej i stoi na czele ochronki, w której utrzymuje 20 uczniów — powszechnego zażywając szacunku. Kazania jego pierwsze ukazały się w kilku wydaniach i znalazły szerokie rozpowszechnienie pomiędzy duchowieństwem. Później z ks. Dąbrowskim wydał znów szereg własnych kazań z wyborem starych kaznodziejów polskich w *Bibliotece kaznodziejskiej* w 5 tomach. Drukiem także wyszły kazania jego wygłoszone na pogrzebach znaczniejszych osób, jak Arcybiskupów obrz. orm., Stefanowicza, Romaszkana i innych. — W sprawie ugody Rosyi z Kościołem katol. pisze *Germania* na podstawie wiadomości otrzymanych z Petersburga, że w kwestyi osób rząd rosyjski w obec niewzruszonej konsekwencyi Kardynała sekretarza Stanu we wszystkich punktach ustąpił. Do kwestyi osobistych należy: 1, ułaskawienie Biskupów, którzy ze stolic zostali usunięci i żyją na wygnaniu; 2, obsadzenie stolic wakujących dyecezyi. Co do wygnanych Biskupów, to oprócz Biskupa Borowskiego, nie otrzymają napowrót swych dyecezyi, lecz Stolica ś. da im nowe tytuły (tytularne stolice) a rząd płacić im będzie pensyą. Wolno im także będzie mieszkać i mieszkanie zmieniać według upodobania. Zgodzono się także na to, że obecni administratorzy dyecezyi poszczególnych zamianowani będą Biskupami. Co do dyecezyi kieleckiej, stosunki jej mają być w krótkim czasie uregulowane. W ogóle ma nastąpić obecnie: nominacya 5 nowych Biskupów, dwóch obecnych Biskupów in partibus, którzy są administratorami dyecezyi, ma być przeniesionych, a 5 obecnych administratorów dyec. ma być nominowanych Biskupami. Inne sprawy, jako też kwestya unitów będą przedmiotem nowych rokowań. — Ks. Biskup krakowski wyjechał 22 z. m. z Krakowa na wizytę pasterską dyecezyi. Pierwszą stacyą odbył w Modlnicy Wielkiej, w dek. bolechowickim. — O. Szym. Kobrzyński z Zgrom. OO. Zmartw. rit. gr., który poprzednio lat 16 pracował w Adryanopolu, a od września r. z. w Lwowie, przeniesiony został napowrót do Adryanopola, gdzie jego obecność okazała się nader pożądaną. Na jego miejsce do Lwowa przeniesiony z Rzymu O. Emil Bańkowski rit. gr. unita chełmski, obecnie członek Zgromadzenia. — Reprezentacya miasta Lwowa zamianowała O. Norberta Golichowskiego z zakonu Bernardynow, prof. teol. past. dla zakonników, katechetą przy szkole przemysłowej w Lwowie. — W Lwowie umarł ks. Karól Starkiewicz, unita z dyecezyi chełmskiej, wygnaniec w 67 r. życia. W roku zeszłym brał udział w pielgrzymce rzymskiej. Pogrzeb jego odbył się przy udziale licznie zebranego duchowieństwa obrz. łac., według obrz. łac. na życzenie brata księdza i rodziny, gdy prob. w Kulikowie obrz. gr. kat., gdzie zmarły przebywał i w kościele łac. posługi duchowne sprawował, nie chciał dzwonić. Na pogrzeb jego nie przybył, oprócz kapłanów unitów z Chełmskiego, żaden ksiądz miejscowy obrz. gr. kat. Czyż to nie charakterystyczne?

RZYM. W niedzielę 3 po Wielkanocy jak i w dwie poprzednie niedziele odprawił Ojciec św. Mszą na sali konsystorskiej w obecności kilku set wiernych z różnych krajów. Po Mszy św., odprawionej pro gratiarum actione przez jednego z kapelanów papiezkich, udzielił Ojciec ś. obecnym błogosławieństwo apost. — Dnia 3 maja odprawił Papież Mszą ś. w swej prywatnej kaplicy, na którą przypuścił kilka rodzin zagranicznych i Komunią ś. im udzielił. Pogłoski zatem, rozsiewane w ostatnich dniach przez prasę o niebezpiecznej chorobie Ojca ś., są bezzasadne. — Dnia 29 z. m. mieszkańcy Genzano przyjmowali uroczyście z pochodniami, wśród odgłosu strzałów i muzyki i okrzyków radosnych nowego Kardynała Angelo Jacobiniego, który przybył zwiedzić miejsce swego urodzenia. W domu rodzinnym, gdzie nań oczekiwał jego kuzyn, sekr. Stanu Kard. Jacobini, przyjmował hołdy i powinszowania znaczniejszych osob i władz municypalnych. Nazajutrz w niedzielę odprawił Kardynał Mszą św. w kolegiacie w Genzano i udzielił w imieniu Papieża błogosławieństwo apostolskie. Następnie Kardynał sekr. Stanu na cześć swego krewnego nowego Kardynała w swym pałacu, jaki posiada w Genzano, wydał obiad wspaniały, w którym wzięli udział Kardynałowie Bilio i Nina, maggiordomo J. Św. Mgr. Theoduli, substytut w sekretaryacie Stanu Mgr. Pallotti, Mgr. Rampolla, sekr. spraw kośc. nadzw. i wielu innych dostojników z Rzymu.

Niemcy. Fryburgska dyecezya w Badenii otrzymała nareszcie po 14 latach osierocenia Arcybiskupa w osobie wikaryusza kapitulnego dr. Orbina przez jednomyślny wybór kapituły, potwierdzony już także przez Stolicę Ap. Dr. Orbin urodził się w r. 1806. Jak schorzały starzec 76letni może zarządzać z energią obszerną dyecezyą, trudno pojąć, chyba dla tego przyjął tę godność, że w dobrych stosunkach stojąc z rządem, zdoła przeprowadzić na koadjutora z prawem następstwa odpowiednią osobistość. Ks. Orbin był już przed 14 laty postawiony na liście kandydatów, lecz wybór nie mógł przyjść do skutku, gdyż rząd jego jedynego tylko zostawił na liście, innych kandydatów skreśliwszy. Arcybiskupowi fryburgskiemu poddani są Biskupi w Limburg, Moguncyi, Rottenburga i Fuldzie.

Francya. Wspaniała manifestacya ludowa odbyła się w niedzielę 30 kwietnia w kościele metropolitalnym w Paryżu. 4000 robotników przybyło święcić uroczystość patronalną Unii stowarzyszeń robotników. Każda korporacya weszła do kościoła z rozwiniętą chorągwią. Modlitwa za Papieża, śpiewana przez te 4000 głosów, wielkie wywołała wrażenie. Ceremonii przewodniczył Kardynał Arcybiskup w asystencyi kilku Biskupów. — Z wielkiemi uroczystościami połączoną była ceremonia wręczenia kardynalskiej kaloty ks. Arcyb. Lavigerie w Tunisie. - Ceremonia, na którą przybyły różne deputacye algierskiego duchowieństwa i sufragani Biskupi, koadjutor z Algieru i Mgr. Combes, Biskup z Hippo i Konstantyny, odbyła się w Kartaginie u św. Ludwika w niedzielę przewodnią 16 kwietnia. Z Tunisu przybyło mnóstwo osób różnych narodowości nadzwyczajnemi pociągami, wysocy urzędnicy francuzcy, konsulowie mocarstw, osobistości najznakomitsze rożnych kolonii europejskich, mnóstwo Arabów, Maltańczyków, Włochów itd. Hr. Cecchini, wysłaniec papiezki wręczył nowemu Kardynałowi kalotę z piękną przemową, w której podniósł niezmierne zasługi położone przez ks. Lavigerie około Kościoła w Afryce. J. Eminencya odpowiedział świetną mową, wielkiego znaczenia pod każdym względem. Uznając swoją niegodność tak wielkiego zaszczytu, przypisywał swe wyniesienie zabiegom rządu francuzkiego, który jego jako najstarszego z Biskupów, ogorzałego i zgrzybiałego pod niebem afrykańskiem Ojcu św. polecił. Było także intencyą Papieża, aby Kolegium kardynalskie miało reprezentantów wszystkich części świata i jak Pius IX mianował Kardynałem jednego z amerykańskich Arcybiskupów, tak Leon XIII wyniósł do godności kardynalskiej jednego z Biskupów Azyi (Hassuna), a teraz jednego z Biskupów Afryki, która dotychczas nie miała przedstawiciela w św. Kolegium. Wspaniały ustęp był mowy, gdzie Kardynał mówił o marnej wielkości ludzkiej, przyrównując do tego swoją wielkość obecną; wskazał na Kartaginę słynną w dziejach, ozdobioną przez takie światła chrześciańskie, jak Tertuliana, Augustyna ś., Cypryana św. i wielu innych, zroszoną krwią tylu męczenników, a dziś w ruinach. W obec takiego widowiska, jakież uczucie może napełniać duszę moją, mówił Kardynał, jeżeli nie świadomość bezsilności i nędzy? Lecz jeśli nie mogę nic sam ze siebie, Kościół, który mnie posyła, zapewnia mnie o pomocy Bożej. Zdaje się zaś leżeć w zamiarach Opatrzności Bożej, że Kartaginie, zburzonej przez Rzym pogański i barbarzyńców, przywróci życie Chrześciaństwo. W końcu prosił wysłannika pap., aby oświadczył Papieżowi jego gotowość pracowania gorliwego aż do ostatniego tchu dla dobra Kościoła w kraju, który wiary chrześc. tak bardzo potrzebuje. Po przyjęciu kaloty wy-

jechali wszyscy do Tunisu i w nowo urządzonéj i poświęconéj katedrze odśpiewano Te Deum. Ludność witała Kardynała i przyjmowała wszędzie radosnemi okrzykami. Kardynał Lavigerie wyjeżdża w tych dniach przez Algier, gdzie ma do załatwienia różne sprawy kościelne, do Paryża, aby z rąk prezydenta republiki odebrać biret kardynalski. — W Marsylii wsiadło 27 z. m. na dwa okręta 1137 pielgrzymów franc. celem odbycia pielgrzymki pokutnej do Ziemi ś. Największa ich część pochodziła z półn. Francyi, samych księży i zakonników było około 400.

Belgia. W Gandawie odbyło się 29 i 30 kwietnia 14ste zebranie walne Związku katolickich stowarzyszeń belgijskich, które, jak zaznaczył jeden z mówców, dało dowód, iż katolicy więcéj niż kiedykolwiek są zgodni. Przewodniczył hr. Kerckhofe. Główną treścią mów była polityka, gdyż chodzi o nowe wybory; zwracano szczególniéj uwagę na ukrócenie przez gabinet liberalny wolności komunalnych i prowincyalnych a zwłaszcza na wyzyskiwanie ludu przez opłacanie szkół rządowych nie mających uczniów; naradzano się także nad najskuteczniejszemi środkami do katolickiéj propagandy i podniesienia prasy katol. W bankiecie odbytym po zebraniu wzięło udział 600 osób. Toasty, wnoszone przez katol. posłów, zastósowane były do potrzeb chwili.

Włochy. Na list Papieża do Biskupów sycylijskich, który podajemy na czele *Przeglądu*, tak szlachetny i umiarkowany a tak prawdziwie przedstawiający wielkie zasługi Papieży około Włoch i historyą Sycylii w obec napaści na Stolicę Ap. podczas jubileuszu nieszporów sycylijskich, odpowiedzieli radykalni wybuchem wściekłości i szaleństwa. W Palermo rzucili o północy petardę do pałacu arcybiskupiego, która na szczęście nie wyrządziła wielkiéj szkody. Dzienniki *Secolo* w Medyolanie i *Capitale* w Rzymie zaczepiają wprost list papiezki i lżą w ohydny sposób Papieztwo. *Lega della Democrazia*, święcąc rocznicę bitwy, stoczonéj pod murami Rzymu 30 kwiet. 1849, pisze: „Papież i Kościół jego nie powinny stanowić osobistości jurydycznéj w obec państwa. Precz z Papieztwem, dyecezyami i parafiami! A kiedy Papieztwo i Kościół zgładzone będą, dobra ich nieruchome, poczynając od Watykanu, powrócone będą narodowi.“ — W Genui podczas tryduum, urządzonego na cześć nowego Świętego Jana de Rossi, urządzili radykalni przed kościołem św. Wawrzyńca, gdzie się nabożeństwo odprawiało, demonstracyą antyreligijną, wyjąc i lżąc katolików. — W Lucca odbył się 27 z. m. kongres regionalny katolików toskańskich pod przewodnictwem Arcybiskupa z Lukki. Przeszło 400 osób wzięło udział w naradach tego zebrania.

Kwestye teologiczne.

Odpust zupełny w naszych dyecezyach dla dzieci przystępujących po raz pierwszy do Komunii św.

W książeczce „Przygotowanie do pierwszéj Spowiedzi i Komunii św.“ ks. lic. Jaskulskiego jest na str. 94 mowa o tem, że dzieci przystępujące u nas do pierwszéj Komunii na mocy indultu papiezkiego zyskują odpust zupełny, jeśli odmówią przepisane modlitwy. Jest to pomyłka. W odnośnem brewe papiezkiem z 3 sierp. 1869, ogłoszonem w *Dzienniku urzędowym* z r. 1869 nr. 8 na str. 41, o modlitwach nie ma mowy. Ustęp odnośny brzmi: „omnibus et singulis tum pueris tum puellis Dioecesis Gnesnensis et Posnaniensis, quo die in quavis Ecclesia sive Oratorio publico sive etiam in qualibet pia domo vere poenitentes et confessi primitus Eucharistico pane sese refecerint, Plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam et remissionem, quam etiam animabus Christi fidelium, quae Deo in charitate conjunctae ab hac luce migraverint per modum suffragii applicare possint misericorditer in Domino concedimus.“ Ponieważ więc brewe modlitw zwykłych na intencyą Papieża nie przepisuje, odmawiać ich nie potrzeba, dzieci przez samą spowiedź szczerą i godną pierwszą Komunią św. otrzymują odpust zupełny.

Altare privilegiatum. Dekret Penitencyaryi św. z 1711 zakazuje przywięzywać fundacye mszalne do ołtarzy uprzywilejowanych. 1. Jeśli jednakowoż Msze takie przed lub po tym roku zostały fundowane i przyjęte, czy ten, który te Msze odprawić ma, jest zobowiązany czytać je przy ołtarzu uprzywilejowanym? 2. A gdyby w kościele swoim nie miał ksiądz ołtarza uprzywilejowanego, czy postarać się powinien o taki przywilej? 3. Jeśli tego nie uczynił i odprawił Msze przy zwykłym ołtarzu, czy uczynił zadość zobowiązaniu? Co mu pozostaje do dopełnienia?

Odp. Dekret odnośny św. Penitencyaryi in Panormitana z 16 listopada 1711 (Maurel-Schneider wyd. 7 str. 601) brzmi: „non recipiantur onera perpetua pro altaribus privilegiatis.“ Tekstu zupełnego tego dekretu odszukać nie mogliśmy. Znaczenie tego dekretu w naszym przypadku wykazuje się z tego, co Karmelita Theodor a Spiritu S. w klasycznem swem dziele w r. 1743 wydanem *Tract. dogm. mor. de indulgentiis* pisze o praktyce Kongregacyi za jego czasów, a więc po dekrecie 1711 r. Mówi on: Jeśli Kongregacya otrzyma od Ordynaryuszów wiadomość, że Msze fundowane są przez testatorów z warunkiem, aby odprawiane były przy ołtarzach uprzywilejowanych, ołtarz uprzywil. zaś na wszystkie lub niektóre dni w tygodniu nie wystarcza: natenczas Kongregacya odpisuje — raz aby wola zmarłych została spełniona, drugi raz aby wiernych na przyszłość od podobnych pobożnych dzieł nie odstręczać — albo „pro gratia *secundi* altaris perpetui,“ albo „pro concessione *indulti*, ita ut missae, quae ad altare privilegiatum celebrari deberent, perinde iis diebus, quibus altare privilegiatum non viget, suffragentur, ac si celebrentur in altari privilegiato.“ Rozporządza jednak przytem, aby na przyszłość onera missarum ad altare privilegiatum przyjmowano tylko pro feria et feriis, pro qua aut quibus concessum est altare privilegiatum, i aby spis tych fundacyi publicznie był wywieszony. Zakaz zatem wspomniany nie zobowięzuje bezwarunkowo i miał zapewne z góry to znaczenie, że tego rodzaju onera perpetua nie mogą być przyjmowane tam, gdzie nie ma ołtarza uprzywil. lub przywilej ten na wszystkie czasy nie jest zabezpieczony.

Ztąd wynika: ad 1, że przyjmowanie fundacyi do uprzywil. ołtarza jest uprawnione i ważne i że w takim razie, jeśli podobny ołtarz znajduje się w kościele, obowiązek fundacyi tylko przy nim spełniony być może; ad 2, że z przyjęciem takiéj fundacyi powstaje obowiązek albo wystarać się o ołtarz uprzywil. dla odnośnego kościoła, albo też o to, by Msze fundacyjne ten przywilej zyskały, czy to że w innym kościele będą odprawione, czy też że kapłan odnośny wyjedna sobie przywilej osobisty; ad 3, wypływa odpowiedź z dekretu z 22 lutego 1847, w którym na przypadek niespełnienia przez omyłkę warunku co do uprzywil. ołtarza stawiono kwestyą: utrum sacerdos, qui *bona fide* desuper erasset.... ita ut defunctorum animae praedicta indulgentia frustratae fuissent, ad aliquod remedium teneatur, et in eventum, quo hacce obligatione sit adstrictus, quaenam debeat esse ista reparatio? Odpowiedziano: Affirmative quoad illos sacerdotes, qui pacto obligabantur, ut missam agerent in altari privilegiato, eosque debere *lucrari indulgentiam plenariam* pro iis defunctis, quibus missae fructum applicuerunt toties, quoties diebus non impeditis usi non sint indumentis nigri coloris.

Ablucya przy Komunii św. chorych. Kapłan pewien pisze nam: Od pewnego czasu, po zwróceniu mi na to uwagi przez konfratra, trzymam się téj praktyki przy udzielaniu Komunii św. chorym, że przed podaniem im ablucyi pytam ich się, czy już Komunią św. spożyli. Po większéj części odpowiadają chorzy, że nie; zapewnie dla suchości języka tak prędko nie mogą tego uczynić. W obec tego zdaje mi się być uzasadnionem pytanie, co sądzić należy o praktyce zwykłéj podawania natychmiast ablucyi po udzieleniu Komunii św.? Czyż bowiem nie może się zdarzyć, że chory wprzódy wodę połknie a więc już nie przyjmie Najśw. Sakr. na czczo? Czy tak samo istniejący tu i owdzie zwyczaj podawania dzieciom, przystępującym po raz pierwszy do Komunii św., wina zaraz po Komunii nie nasuwa podobnych wątpliwości?

Odp. Rytuał przepisuje po prostu: „Postea (sc. data infirmo Eucharistia) abluat digitos, nihil dicens, et infirmo detur ablutio.“ Ani rubryki, ani też żaden rubrycysta, o ile wiemy, nie zwraca na to uwagi, że należy wprzódy czekać, aż chory spożyje Hostyą św., owszem Deberdt zaznacza wyraźnie: „Ablutio datur infirmo ad faciliorem s. Hostiae deglutionem et purificationem oris.“ O złamaniu jejunium naturale nie może tu być mowy, gdyż przecie Hostya ś. przed wszystkiemi innemi pokarmami wchodzi do ust, a jeśli razem z ablucyą zostanie spożyta, jest to sumptio per modum unius w fizycznym sensie, w moralnym zaś wtedy, gdy część lub cała ablucya przed ś. Hostyą będzie spożyta. (cfr. św. Alfons Theol. mor. VI, 288).

Dekreta św. Kongregacyi.

Nonnulla vetera et novissima Decreta et Resolutiones S. Congregationum quoad celebrationem matrimonii.

1. Conjugibus ab haeresi conversis si petant impertienda erit nuptialis benedictio in Missa. Parochus vero commonefaciat hujusmodi benedictionem ad ritum unice non ad validitatem pertinere conjugii. S. Off. Cong. 1862.

2. Dummodo de primis nuptiis agatur, dari potest benedictio nuptialis quae est in Missa, quamvis mulier gravida sit vel filios genuerit sive ex legitimo matrimonio sine tali benedictione contracto; sive ex fornicatione ipsa. S. C. de Propaganda fide 1841. Benedictio quae viduis mulieribus conferri prohibetur est illa quae habetur in Missali, non benedictio Ritualis. Eadem S. Congr. 21 sept. 1843.

3. S. R. C. 28 februarii 1818 declaravit, Missam hanc esse votivam privatam; proindeque semper dicendam esse sine *Gloria*, sine *Credo*, cum tribus Orationibus, et cum *Benedicamus* in fine et Evangelio s. Joannis. *Prima oratio* ejusdem Missae votivae propria; *secunda Oratio* de eo, de quo factum est officium; *tertia* vero quae aliunde dicenda foret secundo loco in Missa de Officio. Decretum hoc Pius VII probavit 3 martii eodem anno.

4. Etsi S. Rituum Congregatio olim rescripserit nihil obstare quominus benedictio nuptiarum in Missali praescripta inter Missam, detur extra ipsam; attamen re maturius considerata, mandante Pio IX decrevit benedictionem nuptialem nonnisi in Missa impertiendam esse. (23 junii 1853; 14 aug. 1858 et 26 martii 1859).

5. In die Commemorationis OO. Fidel. Def. sola *Missa vivorum* pro sponsis dici potest S. R. C. 7 sept. 1850 in Veron.

6. Utrum pro superpelliceo uti valeat sacerdos alba cum stola in pectus transversa in casibus praefatis, praesertim in celebrando matrimonio, cum immediate post absolutionem ritus matrimonii Missam pro Sponso et Sponsa celebraturus sit? Eadem S. R. C. respondit 31 aug. 1867: *Si immediate sequitur Missa, sacerdos praeter Albam et Stolam induere debet etiam planetam.*

7. Si pro pluribus Sponsis una tantum dicitur Missa, nihil in ipsa immutetur. In nuptiis quae secundae dicuntur, non est omittenda benedictio anuli. S. R. C. 27 aug. 1836.

8. Sacerdos non tenetur applicare Missam pro Sponsis, nisi ab iis eleemosynam accipiat, etsi Missam pro nuptiis assignatam dicat. S. C. Off. 1 sept. 1841.

9. In eadem Missa potest plures benedicere; sed ab eodem celebrante aspergi debent sponsi ante altare genuflexi. Quando plures simul copulantur, accepto primo singulorum consensu et rite celebratis singulis matrimoniis, dictaque pro singulis forma: *ego vos* etc. nihil obstat, quominus benedictiones anulorum, et reliqua fiant in communi per verba generalia. S. R. C. 1 sept. 1841.

10. In Missa pro Sponso st Sponsa dari potest pax Sponso et Sponsae, si talis sit consuetudo; nunquam tamen dari debet cum Patena. S. R. C. 10 jan. 1853 in Cenomanensi.

11. Utrum canonicus habens usum rocchetti et cappae vel mozzettae teneatur ea insignia deponere et induere superpelliceum: 1, Ad Sacr. Communionem administrandam fidelibus extra Missam? 2, Ad celebrandum matrimonium? 3, Ad impertiendam benedictionem nuptiarum, si aliquando detur extra Missam? 4, In omni benedictione extra Missam? S. R. Congr. 31 aug. 1867 respondit: *Ex decreto ejusdem S. C. Sacramenta administranda sunt cum cotta et stola depositis cappa aut mozzetta; potest tamen cotta superimponi rocchieto. Ideoque ad 1. affirmative; ad 2, affirmative; ad 3, benedictio nuptialis dari non potest extra Missam, adeoque non est locum dubio; ad 4, affirmative.*

12. Matrimonium in facie Ecclesiae seu in Ecclesia maxime celebrari decet. Non tamen vetitum est Locorum Ordinariis ut si nullum immineat periculum et laudabiles occurrant causae, illud celebrare quandoque pro sua prudentia permittat in privatis Oratoriis in quibus Sacrum fieri consuevit. S. R. C. 31 aug. 1872.

13. Nullo modo pro sponsis benedicendis pallium seu baldachinum paretur. S. R. C. 23 febr. 1606. — Item ritus alicubi receptus veli alti explicandi super sponsos non adnumerandus est inter laudabiles consuetudines a Tridentino approbatas, sed potius censetur prohibitus sub nomine palii. S. R. C. 2 sept. 1850.

14. Pro sponsis praeparabitur scamnum sine postergali contectum panno viridi, ante quod genuflectent, et commoditati eorum licebit pulvinar supponere genibus tantum. Scamnum illud collocandum est extra Presbyterium. Si altare instructum erit balaustro, sponsi locum sument ante ipsum, et poterit eis ad summum apponi pulvinar ad genua. *Ita Martinucci.*

Z Kongregacyi św. Odpustów.

I. Na prośbę jenerała Franciszkanów udzielił Ojciec św. dnia 4 marca 1882 r. 100 dni odpustu za odmówienie każdorazowe (raz na dzień) *corde contrito* następującej modlitewki, odmawianej często przez zakonników św. Franciszka i Tercyarzy, ze względu na 700letni jubileusz urodzenia serafickiego Świętego:

Adoramus te, sanctissime Domine Jesu Christe, benedicimus Tibi quia per sanctam Crucem tuam redemisti mundum.

Odpust ten może być aplikowany duszom zmarłych.

II. Również 100 dni odpustu, który pozyskać można raz na dzień, udzielił Ojciec św. d. 4 marca rb. za odmówienie następującej modlitwy do św. Józefa:

„O potentissime patriarcha sancte Joseph, patrone universalis Ecclesiae, quae Te semper invocavit in suis necessitatibus et tribulationibus, ab excelso solio gloriae tuae respice benignus catholicum orbem. Cor tuum paternum commoveatur videns mysticam sponsam Christi eiusque Vicarium dolore affectos et vexatos a potentibus inimicis. Per illos atrocissimos dolores, quos Tu in terris tolerasti, absterge lacrymas venerati Pontificis; defende ac libera eum, et impetra apud pacis charitatisque largitorem, ut destructis adversitatibus et erroribus universis Ecclesia secura Deo serviat libertate. Amen.“

Odpust ten można także ofiarować za dusze zmarłych.

III. Trzeci odpust udzielił Ojciec św. na prośbę Bractwa św. Józefa z Patagonii (poł. Ameryki), które zbieraniem świętopietrza się zajmuje, co miesiąc urządza kazania po kościołach metropolitalnej rezydencyi, szkoły katolickie zakłada, dobre książki rozszerza, słowem stara się we wszystkich kierunkach krzewić i podnosić życie katolickie. Za odmawianie do św. Józefa westchnienia:

Fac nos innocuam Joseph, decurrere vitam
Sitque tuo semper tuta Patrocinio.

można pozyskać, według postanowienia Ojca św. z 18 marca rb., raz na dzień trzysta dni odpustu, który również ofiarować można zmarłym.

PIŚMIENNICTWO KOŚCIELNE.

Z rozpraw, ogłoszonych w *Roczniku Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk* (tom XI rocz. 1881) wyszły w osobnych odbitkach nakładem Towarzystwa, czcionkami N. Kamieńskiego i Sp. dwie ważne prace, owoc mozolnych poszukiwań ks. dr. Łukowskiego, zawierające ciekawe materyały do historyi Kościoła w Polsce. Jedno dziełko p. t.: ***Archiwum Trzemeszeńskie*** obznajmia nas z bogatym materyałem archiwalnym, przechowywanym w Trzemesznie, słynnem niegdyś opactwie i klasztorze Kanoników regularnych lateraneńskich, fundowanym przez Mieczysława w pierwszych początkach chrześciaństwa w Polsce. Autor opisuje naprzód oryginalne pergaminowe dokumenta, których jest 249, w 6 wielkich księgach powlepianych, z poobcinanemi brzegami i pieczęciami, następnie daje obraz trzemeszeńskiego kopiaryusza, zwanego Metrica Vetus lub księgi przywilejów kopiowanych z alfabetycznem streszczeniem przedmiotu tamże zawartego, studyum o analiście i kompilatorze trzemeszeńskim, o katalogu trzemeszeńskim, podającym spis proboszczów i opatów, o regule z r. 1419, kronice trzemeszeńskiéj, o rękopisie Żegockiego z 17go i 18 wieku, księgach Mielińskiego i Protokołów (1753 - 1815). Autor, uznając wartość historyczną téj skarbnicy dokumentów, żywi nadzieję, oby niepłonną, że dokumenta po r. 1400 i kronika ujrzą wnet światło dzienne, aby oddać historyi niepospolite przysługi.

Drugie dziełko ks. dr. Łukowskiego p. t.: ***Rzekomy kodeks św. Wojciecha*** i tak zwane ***Dekretały Pseudo-Izydora*** jest szkicem bibliograficznym' mniemanego kodeksu św. Wojciecha, poczytywanego za dekreta Pseudoizydoryana. Kodeks ten, zachowany w archiwum kapituły gniezn., uznany został przez ks. Biskupa Brodziszewskiego i innych uczonych, zaglądających do archiwum kapituły gniezn., za kolekcyą Izydora i za księgę, która była za życia własnością św. Wojciecha. Studyum ks. dr. Łukowskiego nad tą księgą wyjaśnia, że nie mogła ona należeć do św. Wojciecha, bo niewątpliwie po jego śmierci jest pisana i to w końcu 11 wieku, i nie jest zbiorem dekretaliów Pseudo Izydora, bo od nich zupełnie odmienna. Ks. Ł. dochodzi po długich badaniach do wniosku, że kodeks ten jest źródłem niedrukowanem i kompilacyą prawa kanonicznego a zawiera dekretały papiezkie, zacząwszy od apokryficznych Klemensa, Anakleta, Ewarysta aż do Urbana II; daléj kanony Soborów od Niceјskiego aż do Hispaleńskiego II, wyjątki z Ojców Kościoła, z kapitularyów, nowell i kodeksu Teodozyańskiego. Drugi kodeks taki sam przechowywany jest w archiwum watykańskiem. Ks. Polkowski odkrył trzeci taki kodeks w archiwum kapituły krakowskiéj.

Zasługują na wzmiankę także drugie dwie ważne prace pomieszczone w wspomnionym *Roczniku Przyjaciół Nauk* przez ks. kan. Korytkowkiego a odnoszące się również do historyi Kościoła w Polsce. Pierwsza: ***Katalog Arcybiskupów Gnieźnieńskich krytycznie zestawiony,*** jest od dawna upragniona dla ustalenia raz na zawsze pewnego szeregu Arcybiskupów gniezn. Ks. kanonik K., opierając się przy każdem imieniu i dacie na źródłach archiwalnych, zestawił krytyczny i rzetelny poczet Arcybiskupów gniezn od początku aż do dni naszych. Dotychczas na żadnym katalogu tak co do porządku następstwa jak i dat polegać nie było można — taki chaos i zamięszanie panowało w szeregu Arcybiskupów aż do roku 1342 tj. do Jarosława Skotnickiego. Odtąd katalog ks. kan. Korytkowskiego służyć będzie za stanowczą w téj sprawie wskazówkę. Pierwszych pięciu mniemanych Arcybiskupów, nie wyjmując i św. Wojciecha, usuwa autor z katalogu a poczet ich rozpoczyna od Radzyna, brata św. Wojciecha. Do swego wywodu, rozjaśniającego i prostującego katalogi dotychczasowe (Piotra II z 1149, Piotra III z Długoszowego katalogu jako następcę po Wincentym z Czarnkowa († 1232), Filipa po Januszu († 1271), Włościborza i Henryka z Bremy, rzekomych następców po Marcinie Polaku, usuwa zupełnie — dowodzi, że bł. Bogumił był Arcybiskupem i że po nim rządził dyecezyą nie Piotr, lecz Zdzisław 1172—1180) — dodaje autor dla lepszego zoryentowania się tabelę, na któréj zestawia szereg Arcybiskupów według Długosza, Monumenta Poloniae historica, Damalewicza, Bużeńskiego a w końcu swój poprawiony. Tabelę tę poprzedzają szkice biograficzne do życia 74 Arcybiskupów gnieźnieńskich, w których autor podaje niejako streszczenie obszernych żywotów Arcybiskupów, jakie po ukończeniu żywotów Prałatów i Kanoników gnieźnieńskich drukiem ogłosić zamierza. Jako próbę tych życiorysów ogłasza ks. kan. K. w *Roczniku* obszerny ***żywot*** nestora, jak go nazywa, Biskupów polskich, ***Jarosława Bogoryi Skotnickiego,*** 20go z rzędu Arcyb. gniezn. Autor przedstawia tego Arcybiskupa jako jedną z wielce interesujących postaci w Kościele i dziejach naszych, objaśnia przytem znakomicie stosunki polskie w drugiéj połowie 14go wieku.

Wydawnictwo ruskich książek nabożnych dla ludu. W Krakowie rozpoczęło się wydawnictwo ruskie p. t.: *Knyżki pobożnii dla wirnych każdoho stanu* drukowane czcionkami łacińskiemi i kirylicą. do wyboru. Tom pierwszy nosi tytuł: *Rozważ toje dobre! Hadki spasytelnii, dla dobrych i złych pererobył pisla dawnoj knyżki O. Hendrych Jackowskij T. Jis. perewel na ruskij jazyk O. Kazymir Riedl T. J.* Jest to zbiór rozmyślań pobożnych, ułożonych na podstawie aprobowanych w kościele katolickim dzieł religijno-moralnych przez ks. Henr. Jackowskiego i Kaźmirza Riedla S. J. Książeczki te, w ładnéj kolorowéj oprawie, przyozdobione wizerunkiem cudownéj Matki Boskiéj w cerkwi ś Jura kosztują 30 centów. Są one zaopatrzone aprobatą Metropolity ks. Sembratowicza. Publikacya ta zasługuje na najgorętsze poparcie ze strony duchowieństwa wiernego unii i obywatelstwa. Będzie to wyborna przeciwtrucizna na zarazę schizmatycką i socyalistyczną, którą tak szczodrze rozsypują agitatorowie wśród ludu ruskiego. (*Kur. Pozn.*)

ROZMAITOŚCI.

Kościół u Lutra. Wiadomo, że Luter greckie słowo *ekklesia* tłomaczył w Nowym Testamencie wszędzie, gdzie tylko zachodziło, przez słowo „gminę" a nigdy „Kościół", gdyż o téj instytucyi Bożéj nie wiedzieć nie chciał, lecz Panu Omnes — jak późniéj w gniewie lud nazywał — przyznawał prawo „sądzenia o nauce", urządzania nabożeństw itd., byle tylko ustanowiony przez Boga organizm kościelny zburzyć. Ztąd też nie mógł przez zęby przecedzić słowa „Kościół" i nie użył go ani razu w swym N. Test. Mniéj jednak zapewnie będzie znanem, że właśnie tam go używa, dokąd absolutnie nie należy, tj w Starym Test., gdzie od Kościoła Chr. przejęta nazwa dla świątyń wcale nie na miejscu. Żydzi nie mieli kościołów, lecz jednę świątynię a obok tego synagogi, poganie zaś mieli świątynie dla swych bożków (bałwochwalnice); nikomu nie wpadło na myśl nazywać pogańskich świątyń kościołami. Jeden tylko Luter na to się zdobył. Dla czego? nie trudno odgadnąć. Chciał on przez to „Kościół" zdyskredytować. Tak np. mówi 2 (4) Król. 10, 23: „I wszedłszy Jehu do kościoła Baalowego"; Oz. 8, 14 „Izrael nabudował kościoły"; 2 Mach. 6, 2: „a nazwał go Jowisza Olympijskiego kościołem, świątynię w Garicim Jowisza Xeniusa kościoł"; ibid. 14, 33: „A ten kościół poświęcę Bachusowi"; — w ogóle wyrazu „Kościół" w swoim Star. Test. użył 22 razy. Do tego więc stopnia swą zaciekłość posuwał, że nienawistne mu słowo „Kościół" wygładził zupełnie ze swego Now. Test. a w Stary je wtłoczył, aby niem przezywać świątynie pogańskie. I człowiek taki chciał być reformatorem Kościoła!

Redaktor i nakładzca ks. Władysław Jaskulski w Poznaniu. — Drukiem Jarosława Leitgebra w Poznaniu.